

26.6.2026

UN CERD-Committee

<https://events.ohchr.org/>

(the submission can be published on the Committee's webpage)

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto rotusyrjinnän poistamista käsittelevälle komitealle Suomen yhdistettyjen 24.-26. määräaikaisraporttien tarkastelua varten vuonna 2026 (kansalaisyhteiskunnan lausunto)

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) on vuonna 1937 perustettu keskusjärjestö, joka työskentelee lastensuojelun edistämiseksi ja lasten oikeuksien täysimääräisen toteutumisen varmistamiseksi. Keskusliiton jäsenistöön kuuluu sekä kansalaisjärjestöjä että kuntia ja hyvinvointialueita.

LSKL toimittaa lausuntonsa suoraan komitealle ennen Suomen valtion elokuussa 2026 tapahtuvaa kuulemistä, koska valitettavasti yllättäen muuttuneen aikataulun vuoksi järjestöt eivät ehtineet työstää yhteistä raporttia. Kansalaisyhteiskunnan tilanne on Suomessa tällä hetkellä poikkeuksellisen tukala sen rahoitukseen jo tehtyjen leikkausten sekä tulevien leikkausten epäselvän kohdentumisen vuoksi. Osa järjestöistä saattaa joutua leikkausten vuoksi jopa lopettamaan toimintansa ja tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että poliittisista syistä erityisen suuri riski kohdistuu muun muassa maahanmuuttajien kanssa ja puolesta toimiviin järjestöihin. Tässä tilanteessa LSKL pitää kiireestä huolimatta tärkeänä, että komitean tietoon saatetaan tilannekuvaa Suomesta.

Suomi on antanut edellisen raporttinsa CERD-komitealle edellisen hallituksen aikana neljä vuotta sitten. Raportti vuodelta 2022 listasi toteutettuja tai suunnitteilla olevia toimenpiteitä, mutta oikeuksien tosiasiallisen toteutumisen arviointi tai kehittämistoimenpiteiden taustalla olevien ongelmien kuvailu jäi vähemmälle ja paikoin kokonaan tekemättä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ilmaisi vuonna 2023 hallitusneuvottelujen yhteydessä huolensa siitä, että rasismia ilmenee Suomessa - valtuutetun saamien yhteydenottojen ja tutkimustiedon mukaan - niin yksittäisinä rasistisina tekoina, syrjintänä ja ulossulkemisena kuin yhteiskuntamme rakenteissakin¹. Valitettavasti kehitys on tuon jälkeen ollut kielteistä, sillä nykyhallituksen linja on ollut kova vähemmistöjä kohtaan.

Kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet kapenevat

Suomessa rahapeliuotot ohjattiin ennen kokonaisuudessaan avustuksiksi kansalaisjärjestöille ja yleishyödylliseen toimintaan. 2020-luvulla rahapeliuotot kuitenkin on siirretty valtion budjettiin, ja

¹ Yhdenvertaisuusvaltuutettu, muistio 19.5.2023, VVTDno-2023-733.

järjestöavustukset jaetaan nyt valtionavustuksina budjettipäätösten kautta. Tähän asti on ollut konsensus siitä, että kansalaisyhteiskunnalla on merkittävä rooli demokratian, yhdenvertaisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tällä hallituskaudella kansalaisjärjestöjen resursseja on kuitenkin leikattu merkittävä tavalla perustellen sitä valtion taloudellisella tilanteella. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusten kokonaismäärä vähenee puoleen vaalikauden aikana. Monet järjestöt ovat jo joutuneet lopettamaan tai vähentämään toimintamuotojaan.

Kesäkuussa 2026 sosiaali- ja terveysministeri linjasi uusista avustuskriteereistä, jotka tulisivat voimaan vuoden 2027 avustusten jaossa. Osa kriteereistä on syrjiviä ja tarkoittaa kokonaisten järjestöryhmien toiminnan loppumista. Epäillään esimerkiksi maahanmuuttajia ja seksuaalivähemmistöjä tukevien ja edustavien järjestöjen jäävän kokonaan avustustoiminnan ulkopuolelle. Kansalaisyhteiskunnan äänen pelätään vaimenevan myös laajemmin, sillä ulkopuolelle halutaan jättää myös vaikuttamistyötä tekevät keskusjärjestöt, jotka kokoavat jäsenjärjestöjensä kautta kentän ääntä ja tuovat esiin epäkohtia eri väestöryhmien oikeuksien toteutumisessa – esimerkiksi hallituksen tekemien leikkausten vaikutuksista vähemmistöryhmien asemaan niin pienituloisten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kuin sukupuoli- ja seksuaali- tai etnisten vähemmistöjen kohdalla.

Rasismi, vihapuhe ja maahanmuuttovastaisuus

(Article 2 – State policy and anti-discrimination framework; Article 4 – Hate speech, racist organisations, hate crime; 2017 Recommendations of the CERD-committee, paragraph 11)

Nykyhallituksella on ollut vaikeuksia pitää kiinni yhdenvertaisuudesta. Hallituksen sisällä on ollut jatkuvasti tasapainoilua siksi, että mukana on avoimen maahanmuuttovastainen puolue. Yksi ministeri mm. joutui eroamaan äärioikeistoon liittyvien sidosten tultua ilmi. Työtä ovat värittäneet rasismikohut, jotka liittyvät erityisesti perussuomalaisen poliitikkojen puheisiin, kirjoituksiin ja somekäyttöön. Puolueen jäseniä on avoimesti mukana oikeistopopulistien liikehdinnässä, ja sillä on kärkipoliitikkoja, jotka ovat saaneet tuomioita kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.

Myös ECRI:n kokoamien tietojen valossa vaikuttaa, että vihapuhe on Suomessa yleistynyt ja saavuttanut kriittisen tason sekä verkossa että politiikassa, kun taas sen vastustamiseen pyrkivät toimet ovat riittämättömiä ECRI näkee myös joitain myönteisiä kehityskulkuja, mutta se on edelleen huolissaan mm. vihapuheesta ja vihaan perustuvasta väkivallasta ja esittää paljon suosituksia Suomelle yhdenvertaisuuden edistämiseksi.²

Maahanmuuttovastaisen sanoman ja vihapuheen yleistymisen on ongelmallista paitsi kohderyhmän kannalta myös siksi, että se vääristää keskustelua ja kuvaa maahanmuuttoa. Maahanmuutto on Suomessa tosiasiallisesti edelleen vaatimattomalla tasolla muihin EU-maihin verrattuna. Silti myös Suomeen leviää populististen voimien agitoima ja oikeistoradikaalien digitaalisten alustojen vihapuhe ja propaganda, jossa

² The European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) 2025: Report on Finland (sixth monitoring cycle). Council of Europe <https://rm.coe.int/sixth-report-on-finland/48802911ec>

maahanmuuttoa pidetään perimmäisenä syynä talouden alamäkeen ja muihin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Vihapuheen leviäminen normalisoi rasismia, aivan kuin se olisi tavallista ja laillista yhteiskunnallisen tyytymättömyyden ilmaisua.

Jollei hallitus vastusta riittävän näkyvästi näitä voimia, on vaarana rasistisen väkivallan kasvaminen, kuten on käynyt esimerkiksi Britanniassa. Toistaiseksi Suomessa vaikuttaa vielä siltä, että tilanne on vältettävissä, jos siihen puututaan. Kyselytutkimuksen mukaan 86 % suomalaisista vastasi, että rasismi heikentää turvallisuutta yhteiskunnassa ja vastaavasti että rasismiin puuttuminen lisää jokaisen turvallisuutta Suomessa.³

Lasten ja nuorten kohtaama syrjintä, vihapuhe ja rasismi

(2017 Recommendations of the CERD-committee, paragraph 21)

Lapsiasiavaltuutetun selvitysten mukaan saamelaislasten⁴ ja romanilasten⁵ kohtaama syrjintä varjostaa heidän kasvuaan ja hyvinvointiaan Suomessa. Afrikkalaistaustaisille syrjintä ja rasistinen häirintä ovat arkipäivää Suomessa, ja esimerkiksi Saharan eteläpuolisista maista tulevien syrjintä- ja häirintäkokemukset olivat Suomessa yleisempiä kuin muualla EU-maissa. Tutkimuksissa raportoidaan rasismikokemuksista jo varhaiskasvatuksessa.⁶ Tässä valossa on huolestuttavaa, että hallitus päätti poistaa velvoitteen tehdä toimipaikkakohtainen yhdenvertaisuussuunnitelma varhaiskasvatusyksiköissä. YK:n Lapsen oikeuksien komitea onkin nostanut viimeisimmässä päätelmässään rotusyrjinnän, vihapuheen ja viharikosten torjunnan teemaksi, jossa on ryhdyttävä kiireellisiin toimenpiteisiin⁷.

Rakenteellinen syrjintä ilmenee mm. siten, että palvelut jakaudu yhdenvertaisesti eri väestöryhmille, ja esimerkiksi maahanmuuttotaustaiset käyttävät sote-palveluja vähemmän ja myöhemmin kuin kantaväestö. Tuore tutkimusnäyttö osoittaa, että maahanmuuttajataustaisten lasten pääsy mielenterveyshoitoon on

³ A survey from Taloustutkimus commissioned by Finnish Red Cross Finland in 2026:

<https://www.redcross.fi/news/2026/finnish-red-cross-survey-majority-of-people-living-in-finland-feel-that-racism-undermines-the-safety-of-society/>

⁴ Selvitys saamelaislasten ja -nuorten hyvinvoinnista ja oikeuksien toteutumisesta Suomessa. Lapsiasiavaltuutetun tiedote. <https://lapsiasia.fi/selvitys-saamelaislapset>

⁵ Weckström, Elina; Kekkonen, Karri & Kekkonen, Outi (2023). "Tulee fiilis, et nää oikeesti hyväksyy mikä mä oon": Romanilasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:3.

<https://lapsiasia.fi/-/tiedote-romanilasten-selvitys2023>

⁶ Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Main results. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 2017; Yhdenvertaisuusvaltuutettu (2020 a). Syrjintä vaikuttaa afrikkalaistaustaisten elämään kokonaisvaltaisesti. Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä.

<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutetun-selvitys-afrikkalaistaustaisille-suomalaisille-rasismi-ja-syrjinta-ovat-arkipaivaa>

⁷ Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Finland. CRC/C/FIN/CO/5–6, 2 June 2023, paragraph 16.

vaikeampaa kuin kantasuomalaisten lasten⁸. Uusimman kouluterveyskyselyn mukaan ulkomaalaistaustaiset nuoret voivat monilla terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden osa-alueella heikommin kuin suomalaistaustaiset lapset: he kokivat muita useammin syrjintää, kiusaamista, väkivaltaa ja yksinäisyyttä⁹.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO) toteutti syyskuussa 2023 dialogisarjan nuorten kohtaamasta rasismista ja häirinnästä sekä niiden vaikutuksista nuorten elämään. Dialogeja järjestettiin 16 eri paikkakunnalla ympäri Suomea. Keskustelujen perusteella rasismista on Suomessa osa nuorten arkea, ja vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa ja tulevaisuudenuskoonsa. Dialogeissa korostui nuorten toive siitä, että kaikki ihmiset ja etenkin aikuiset puuttuisivat erilaisissa tilanteissa havaitsemaansa rassistiseen ja syrjivään käytökseen selkeämmin. Nuorten mukaan esimerkiksi kouluissa ja oppilaitoksissa aikuisten tulisi puuttua siellä tapahtuvaan rasismiin, kiusaamiseen ja rassistiseen vitsailuun sekä ryhmyttää eri taustoista tulevia nuoria koulujen lisäksi työpaikoilla ja harrastuksissa.¹⁰

Maahanmuuttolainsäädännön kiristykset ovat heikentäneet kaikkien maahanmuuttajien asemaa – erityisesti kansainvälistä suojelua hakevien ja saavien

(Article 5 – Equality in the enjoyment of rights – migrants, asylum seekers and non-citizens; 2017 Recommendations of the CERD-committee, paragraph 24 and 25)

Nykyinen hallitus on heikentänyt merkittävästi ulkomaalaisten asemaa Suomessa. Ennen kaikkea kansainvälistä suojelua hakevien ja saavien asema on huonontunut. Sekä suojelun hakeminen että saaminen on vaikeutunut.

Ohessa muutamia esimerkkejä hallituksen tekemistä lakimuutoksista, jotka ovat heikentäneet turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien asemaa:

- Oikeus hakea turvapaikkaa on vaarantunut; *push back -legislation* (HE 18/2025 vp); *rajamenettely* ja nopeutetun menettelyn ja hakemuksen perusteettomaksi katsomisen laajentaminen (HE 30/2024 vp; HE 52/2026 vp). Suomi otti 2024 käyttöön turvapaikkamenettelydirektiiviin sisältyvän mahdollisuuden erityiseen rajamenettelyyn, vaikka asiasta oltiin säätämässä yhteisesti EU:ssa. EU Paktin yhteydessä Suomi halusi ottaa rajamenettelyn käyttöön kaikissa mahdollisissa tilanteissa, pakollisten rajamenettelyperusteiden lisäksi.

⁸ Khanal P.; Upadhyaya S.; Ståhlberg, Ti.; Heinonen, E.; Luntamo T. & Sourander, A. (2025). Parental immigration status and offspring mental health service use for anxiety and depression: A Finnish nationwide register study, *Journal of Affective Disorders*, Volume 405.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165032726003708?via%3Dihub>

⁹ Castaneda, Anu; Matikka, Anni; Nykänen, Sanna; Eid, Mona & Kuusio, Hannamaria (2026). Lasten ja nuorten syntyperään liittyvät terveys- ja hyvinvointierot ja niiden kehityskulut: Kouluterveyskyselyn tulokset syntyperän mukaan vuosina 2019–2025. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. <https://www.julkari.fi/items/df0f2ba5-ba6a-47b9-8932-5d06fab73f28>

¹⁰ Henttonen, Elina ja Kareinen, Janne (2023). ”Kukaan ei synny vihaamaan”. Nuorten dialogit rasismista ja syrjinnästä. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:34. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/5d64524b-2ef2-4581-a64c-cc7ff2743890>

- Oikeusavun saaminen vaikeutunut (HE 52/2026 vp)
- Vastaanottorahaa on alennettu ja palveluja rajattu (HE 28/2024 vp; HE 52/2026 vp)
- Oleskelun epäämisperusteet laajenivat, oleskeluluvat päätettiin, pysyvän oleskeluluvan saaminen vaikeammaksi (HE 26/2024; HE 29/2024 vp; HE 62/2025 vp)
- Maasta poistaminen tehostunut (HE 10/2025 vp; HE 51/2026;)
- Säilöönotto mahdollista pidempään ja maahantulokiellon laajentaminen (HE 143/2024 vp)
- Perheenyhdistämisen edellytykset kiristyivät (HE 26/2024 vp; HE 11/2025 vp)
- Kotoutumisen rahoitusta leikataan, oikeuksista velvollisuuksiin (HE 74/2026 vp)
- Kansalaisuuden saaminen vaikeutui (HE 27/2024; HE 19/2025; HE 54/2026)
- Paperittomien oikeus riittäviin terveyspalveluihin poistettiin (HE 50/2025 vp)

Hallitus teki kyseisiä lakimuutoksia samaan aikaan kun viimeisteltiin uutta EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimusta ja valmisteltiin sen toimeenpanoa¹¹.

Pactin toimeenpano Suomessa: EU-säädöksiä kireämpää säätelyä

EU Pact on Migration and Asylum, adopted in 2024, entered into application on June 12, 2026.

Kokonaisuudessaan se kiristää lainsäädäntöä ja vaikeuttaa ihmisten päästyä unionin alueelle. Tämän vuoksi kansallista liikkumavaraa pitäisi käyttää hakijoiden ihmisoikeuksia tukevaan suuntaan. Valitettavasti Suomi toimi päinvastoin siten, että käytti EU-säädösten kansallista liikkumavaraa heikentääkseen kansainvälisen suojelun hakijoiden asemaa entisestään, eli laati paikoin tiukempia säädöksiä kuin EU vaati.

Pact sisältää erityisiä takeita lapsille, etenkin ilman huoltajaa tulleille lapsille. Jos hakija sanoo olevansa alaikäinen ja tulee maahan ilman huoltajaansa, on olennaisen tärkeää, että hän voi käyttää alle 18-vuotiaan oikeuksiaan. On kuitenkin riskinä, ettei lapsia tunnisteta alaikäisiksi. Painopiste haavoittuvuuden tunnistamisessa siirtyy alkuvaiheeseen, jossa ratkaistaan, mihin menettelyyn hakija ohjataan ja millaisia tukipalveluja hän voi saada. Alkuvaiheissa tehdyillä valinnoilla hakijan ohjaamisesta tiettyyn menettelyyn voi olla lapsen koko loppuelämään vaikuttavat seuraukset. Jos on epäselvää, onko hakija alaikäinen, EU-pactin mukaan tehdään ns. monitieteinen iänarviointi. CUCW ei pidä monitieteiseen iän arviointiin liittyvää kansallista säätelyä riittävän täsmällisenä ja lapsen edun mukaisena.

Lapsen oikeutta perheeseen ei kunnioiteta

Perheenyhdistämistä on kiristetty tällä hallituskaudella entisestään. Muutosesitykset sivuuttavat YK:n lapsen oikeuksien komitean päätelmät Suomelle; komitea nimenomaan vaatii poistamaan perheenyhdistämisen esteet turvapaikanhakijana tulleille lapsille ilman syrjintää.

Tarkentaessaan ulkomaalaislain maahantulosäännösten kiertämiseen liittyviä pykäläiä hallitus halusi ”kitkeä pois” toimintaa, jota se katsoo maahantulosäännösten kiertämiseksi. Samalla kun helpotettiin

¹¹ Implementation of the EU PACT, HE 52/2026 vp; See also the statement of the CUCW <https://www.lskl.fi/lausunnot/lapsen-etu-on-otettava-ensisijaisesti-huomioon-eun-muuttoliike-ja-turvapaikkasopimuksen-toimeenpanossa/>.

oleskeluluvan epäämistä ja vaikeutettiin pysyvän oleskeluluvan saamista, muutettiin pykälää (ulkomaalaislain 36 §), joka kohdistuu erityisesti ilman huoltajaa tullessiin lapsiin (HE 26/2024 vp). Muutoksen myötä lapsen lähettäminen tai päästäminen pakomatkalta edeltä voidaan nyt entistä selvemmin katsoa vanhempien moitittavaksi käytökseksi. Vaikka lapsi saa kansainvälistä suojelua, hänen perheensä ei ole näin myöhemmin välttämättä tervetullut. Tulkinnan mukaan lapsi on lähetetty vain tarkoituksena saada huoltajille myöhemmin oleskelulupa perhesiteen perusteella.

Monet hallituksen ulkomaalaislakiin tekemät muutokset asettavat erilaisen suojeluaseman saaneet eriarvoiseen asemaan keskenään. Tämä koskee esimerkiksi perheenyhdistämisen ehtoja: hallitus otti käyttöön kahden vuoden asumisaikaedellytyksen toissijaista suojelua saaneiden kohdalla (HE 11/2025 vp). Perheenkokoajan on asuttava vähintään kaksi vuotta maassa saatuaan toissijaista suojelua ennen kuin perhesideperusteinen oleskelulupa voidaan myöntää hänen perheenjäsenelleen. Varsinaisen pakolaisaseman saaneiden kohdalla edellytys koskee vain ns. uusia perheitä, ei ennen Suomeen tuloa solmittuja perhesuhteita.

Hallitus otti käyttöön myös toimeentuloedellytyksen kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saaneen perheenyhdistämisessä myös alaikäisen ollessa perheenkokoajana (HE 11/2025 vp). Kun toissijaista suojelua saaneen lapsen huoltajat hakevat oleskelulupaa perhesiteen perusteella, heidän on pystyttävä osoittamaan, että perheen toimeentulo on turvattu. Toimeentulorajat ovat niin korkeat, etteivät monet kantasuomalaiset työssäkäyvät pystyisi saavuttamaan vaadittua tulotasoa.

Huonoa lainvalmistelua

Lakiesitykset on tällä hallituskaudella tehty valtavalla kiireellä, jolloin vaikutusten arviointi jäi puutteelliseksi ja lausuntoaajat lyhyiksi. Oikeuskansleri onkin kritisoinut lainvalmistelua (ratkaisu OKV/1772/10/2023-OKV-6, 29.1.2024). tehdään lukuisia erillisiä muutoksia, joiden yhteisvaikutukset voivat olla todella merkittävät niille, joihin ne kohdistuvat.

Jo aiemmin on havaittu, että lapsivaikutusten arviointia ei tehdä ohjeiden mukaisessa laajuudessa: kielteisiä vaikutuksia ei tunnisteta eikä vaikutuksia tai niiden puuttumista ole dokumentoitu hallituksen esityksissä¹².

Pakolaisille viestitään, etteivät he ole osa suomalaista yhteiskuntaa

Pysyvän suojelun saaminen vaikeutui ja vaatii hakijalta nyt kansainvälisen suojelun osalta kolme lupaprosessia ja toissijaisen suojelun osalta peräti viisi lupaprosessia pysyvän oleskeluluvan saamiseksi. Lainsäädäntö ohjaa jatkuvaan epäilyyn: vaikka hakijat olisivat läpäisseet jo tiukan seulan ja heille olisi myönnetty suojelua, se joudutaan ansaitsemaan yhä uudelleen. Jatkuva lupien uusiminen tekee pakolaistaustaisten elämästä epävarmaa ja hidastaa kotoutumista. Pysyvän oleskeluluvan saaminen

¹² Pirjatanniemi & al. 2021. Ulkomaalaislain ja sen soveltamiskäytännön muutosten yhteisvaikutukset kansainvälistä suojelua hakeneiden ja saaneiden asemaan. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:10, Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/45957308-0694-439f-9868-edbff475adc5>

vaikeutui, ja hallituksen esitys itse arvioi, että valtaosa kansainvälistä suojelua saaneista tulee jäämään määräaikaiselle luvan varaan vielä kuuden vuoden oleskelun jälkeenkin (HE 62/2025 vp).

Kotoutumiseen ei myöskään satsata. Kun valtio leikkaa Maahanmuuttoviraston vastaanottojärjestelmää, kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia sekä koulutuksen rahoitusta, tämä siirtää entistä suuremman vastuun kunnille. Näin kuntien vastuut ja tehtävät kotoutumisen edistämisessä lisääntyvät samalla, kun tähän kohdistettua rahoitusta supistetaan. Maahanmuuttajan kannalta kotoutumisessa siirryttiin oikeuksista velvollisuuksiin, kun kotoutumisaikaa (oikeutta kotoutumistukeen) lyhennettiin ja velvoitteita ja sanktioita puolestaan lisättiin. Kotoutuminen on nyt enemmän työmarkkinoille ohjausta ja vähemmän muuta kotoutumisen tukea.

Edustajajärjestelmä edelleen kehittämätön

Ilman huoltajaa tullee alaikäiselle turvapaikanhakijalle, pakolaiselle tai ihmiskaupan uhrille määrätään edustaja käyttämään lapsen puhevaltaa. Edustajajärjestelmä on ollut Suomessa olemassa jo neljännesvuosisadan, mutta järjestelmän kehittäminen on jäänyt kesken. Edustajien osaaminen vaihtelee, kelpoisuusehdot löyhät, edustajat toimivat ilman riittävää tukirakennetta.

E erityisen huomion kohteena tulisi olla eurooppalaisten suositusten ja EU-lainsäädännönkin mukaan edustajan osaaminen ja riippumattomuus. Suomessa järjestelmä on outo: Maahanmuuttovirasto tutkii lapsen hakemuksen ja antaa päätöksen, mutta myös maksaa edustajan palkkion ja valvoo edustajaa sekä ohjaa koko edustajajärjestelmää. Onkin kysyttävä, miksi ilman huoltajaa olevien ulkomaalaisten lasten kohdalla puhutaan edustajasta eikä edunvalvojasta, kuten esimerkiksi lastensuojelu- ja rikosasioissa.

Lasten säilöönotto

Säilöönoton pelätään lisääntyvän kiristyneen EU-lainsäädännön myötä. Suomi ei ole saanut kiellettyä lasten säilöönottoa täysin, vaikka sitä on rajattu. Uusin rajaus tehtiin vuonna 2025, kun lasten säilöönoton kesto rajattiin (HE 143/2024 vp) kolmeen kuukauteen. Tietyissä tilanteissa säilöönottoa voitaisiin jatkaa vielä kolme kuukautta, eli lasta kuitenkin voitaisiin pitää edelleen puoli vuotta säilössä (ulk.laki 122 §).

Suomen hallitus teki myös lakimuutoksen, jonka perusteella säilöönoton enimmäiskesto piteni puolella vuodella, kahdestatoista kuukaudesta kahdeksaentoista kuukauteen maasta poistamiseen liittyvissä tilanteissa (HE 143/2024 vp). Vaikka lasten säilöönottoa on rajattu, tällä voi olla vaikutuksia lapsiperheiden tilanteeseen.

Kansainvälinen koalitio sekä Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous ovat kehottaneet valtioita kehittämään aktiivisesti vaihtoehtoja säilöönnotolle¹³. Vuonna 2016 Suomessa olikin tarkoitus etsiä

¹³ End Immigration Detention of Children <https://endchilddetention.org/solution/there-are-alternatives/>; Parliamentary Assembly Council of Europe. Recommendation 2056 (2014), 3 October 2014. The alternatives to the immigration detention of children. <https://pace.coe.int/en/files/21295>;

vaihtoehtoja, mutta todellisia vaihtoehtoja ei lopulta esitetty (HE 133/2016), vaan lakiin lähinnä vain lisättiin uusia turvaamistoimia.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus toteaa, että lapselta ei saa riistää hänen vapauttaan laittomasti tai mielivaltaisesti (LOS 37 artikla b kohta). Komitea selventää asiaa sopimuksen tulkintaa ohjaavassa ilman huoltajaa koskevassa yleiskommentissaan. Myöhemmin komitea on muotoillut vielä selkeämmän kielteisen kannan, jonka mukaan valtioiden on pikaisesti lopetettava lasten maahanmuuttostatukseen perustuva säilöönotto. Viimeisimmissä suosituksissaan lapsen oikeuksien komitea kehottaa Suomea lopettamaan lasten säilöönoton. Myös kidutuksen vastainen komitea esitti huolensa siitä, että lapsia voidaan edelleen ottaa säilöön kielteisen päätöksen ja palauttamisen yhteydessä päätelmissään Suomen kahdeksannen maaraportin johdosta.